

MODUL 10

ONLINE PLATFORMY PRE KOMUNITNÚ PARTICIPÁCIU

DIGITAL RURAL EUROPEAN ART
AND MEMORY

Partneri projektu

Spolufinancovaný
Európskou úniou

Informácie o projekte:

DREAM - Digital Rural European Art and Memory
2025-1-SK01-KA210-ADU-000360122

Financované Európskou úniou. Vyjadrené názory a stanoviská sú však výlučne názormi autora alebo autorov a nemusia nevyhnutne odrážať názory a stanoviská Európskej únie ani SAAIC. Európska únia ani orgán poskytujúci grant za ne nenesú zodpovednosť.

Ako používať túto e-knihu

Túto e-knihu môžete používať pred, počas alebo po vzdelávacej relácii. Prvá časť predstavuje hlavné myšlienky, ktoré stoja za komunitnou participáciou, a ukazuje, ako rozoznať, či ľudia len prijímajú informácie, alebo či im je poskytnutá skutočná príležitosť prispieť. Následne preskúmate, kde môže k participácii dochádzať, na čo sa dajú využiť rôzne spôsoby online participácie, ako overiť, či je proces participácie jasný a dôveryhodný, a ako prispieť užitočným spôsobom.

Každá časť obsahuje krátku praktickú aktivitu. Tieto aktivity vám pomôžu aplikovať myšlienky na situácie z každodenného života komunity a postupne vás pripravujú na záverečnú úlohu. Na konci e-knihy absolvujete záverečnú aktivitu, kde vytvoríte malý digitálny záznam kultúrneho dedičstva.

*Glosas Emilianenses – stredoveké
rukopisy zo Španielska.*

INFORMÁCIE O MODULE

 Číslo modulu 10	 Úroveň Začiatočník
 Téma Účasť na komunitnej pamäti	 Forma Hybridné vzdelávanie
 Trvanie 3 hodiny	 Hlavný výstup Príspevok do komunitnej pamäti

O tomto module

Účasť komunity znamená mať skutočnú príležitosť prispieť k niečomu, čo ovplyvňuje miesto, kde žijete. Môže k tomu dôjsť v mnohých každodenných situáciách: pri vyjadrení sa k plánu verejného priestoru, pri navrhnutí nápadu na miestnu akciu, pri oprave informácií v archíve komunity, pri prispievaní fotografiou alebo spomienkou, pri zapojení sa do miestnej iniciatívy alebo pri pomoci pri rozhodovaní, ktoré príbehy, miesta alebo tradície by mali byť zdokumentované.

Digitálne nástroje vytvorili viac spôsobov, ako sa zapojiť, bez toho, aby bolo vždy potrebné osobne sa zúčastniť stretnutia. Avšak samotné zverejnenie niečoho online ešte automaticky neznamená, že ide o participatívny proces. Ľudia musia pochopiť, kto ich žiada o príspevok, čo sa od nich očakáva, na čo môžu skutočne vplývať a čo sa stane s ich odpoveďou. V tomto module sa preto budete venovať participácii z oboch strán. Najprv sa naučíte, ako rozpoznať príležitosti na účasť, vybrať si vhodný spôsob, overiť si, s čím súhlasíte, a prispieť užitočným spôsobom. Potom tieto vedomosti využijete a zamyslite sa nad tým, čo robí príležitosť na participáciu jasnou, dostupnou a dôveryhodnou pre ostatných ľudí.

Ciele vzdelávania

- Rozpoznať rôzne formy komunitnej participácie a vysvetliť rozdiel medzi prijímaním informácií a skutočnou možnosťou niečo ovplyvniť.
- Určiť, kde a ako sa ľudia môžu zapájať do miestnych otázok, otázok kultúrneho dedičstva a komunitných záležitostí, a rozpoznať organizáciu alebo skupinu zodpovednú za daný proces.
- Vysvetliť, prečo môžu miestne fotografie, dokumenty, spomienky a opisy pomáhať uchovávať komunitné vedomosti a identitu.
- Digitalizovať tlačenú fotografiu alebo dokument pomocou skenera alebo smartfónu.
- Používať základné funkcie úpravy obrázkov vrátane orezania, otočenia, zmeny veľkosti a jemnej tonálnej úpravy.

Obsah

0. Pred tým ako začnete: Môj východiskový bod	3
1. Čo je to komunitná účasť?	4
2. Prečo je účasť dôležitá pre miestne kultúrne dedičstvo	6
3. Od informácií k vplyvu: Arnsteinov rebrík	8
4. Kde môže prebiehať účasť komunity?	11
6. Čo je online platforma pre účasť?	13
7. Keď jedna online cesta neosloví všetkých	15
7. Predtým, ako prispievam: Čo by som mal skontrolovať?	17
8. Zodpovedné zdieľanie miestnych poznatkov	18
9. Od fyzickej fotografie k digitálnemu záznamu	19
10. Príprava obrázku: Základná úprava	22
11. Využitie umelej inteligencie ako asistenta pre komunitnú pamäť	24
12. Záverečná aktivita: Vytvorenie záznamu do Komunitnej pamäti	27
13. Zdieľanie a vzájomné hodnotenie	30
13. Tip pre digitálnu pohodu	31
14. Základný slovník	32
15. Záver modulu	33
Bibliografia	34

0. Pred tým ako začnete: Môj východiskový bod

Pred začatím modulu ohodnoťte každé tvrdenie na stupnici od 1 do 5. Použite 1, ak danú úlohu ešte nedokázate vykonať, a 5, ak ju dokázate vykonať samostatne. Nie je to test. Je to spôsob, ako si uvedomiť svoj východiskový bod a neskôr rozpoznať svoj pokrok.

- Viem vysvetliť, či online aktivita slúži len na informovanie ľudí, alebo im poskytuje skutočnú príležitosť niečo ovplyvniť.
- Viem vybrať vhodnú online platformu a offline alebo asistovanú alternatívu pre úlohu v malej komunite.
- Viem identifikovať ľudí, ktorí v procese participácie chýbajú, a navrhnúť realistický spôsob, ako ich zapojiť.
- Viem napísať jasnú výzvu a otázky týkajúce sa účasti, ktoré vysvetľujú, o čo sa od ľudí žiada a čo sa stane s ich príspevkami.
- Viem zmapovať príležitosti v mojej komunite a spôsoby, akými sa na nich môžu ľudia podieľať
- Viem pripraviť malú aktivitu zameranú na zapojenie, ktorá ostatným ľuďom jasne ukáže, ako môžu prispieť

Zaznamenajte si svoje hodnotenia. Na konci modulu sa k týmto tvrdeniam vrátite.

1. Čo je to komunitná účasť?

Komunitná účasť znamená, že ľudia, ktorých sa daná komunálna záležitosť týka, ktorí sa o ňu zaujímajú alebo sú s ňou spojení, majú možnosť prispieť k aktivitám, procesom alebo výsledkom s ňou súvisiacim. Účasť nadobúda zmysel vtedy, keď ľudia môžu prispieť niečím, čo je pre daný proces skutočne relevantné, a nie len prijímať informácie po tom, čo už boli rozhodnutia prijaté (Lachapelle & Austin, 2014; OECD, 2022).

K tomu dochádza v bežných situáciách. Obyvatelia môžu vyjadriť svoj názor na plán verejného námestia, navrhnúť priority kultúrneho programu, opraviť meno v archíve komunity, prispieť fotografiou na miestnu výstavu, nahlásiť problém s prístupnosťou, zapojiť sa do dobrovoľníckej činnosti alebo pomôcť rozhodnúť, ktoré miestne príbehy by sa mali zdokumentovať ako prvé. Kultúrne dedičstvo je obzvlášť vhodné pre participatívnu prácu, pretože ľudia spojení s určitým miestom, tradíciou alebo spomienkou často disponujú vedomosťami, ktoré sa v oficiálnych záznamoch nenachádzajú. Dohovor z Faro preto kladie silný dôraz na komunity spojené s kultúrnym dedičstvom a na spoločnú zodpovednosť za kultúrne dedičstvo (Rada Európy, 2005).

Dôležité je, že participácia môže mať viacero foriem. Niekedy ľudia potrebujú jasné informácie, než sa môže stať čokoľvek iné. Inokedy môžu byť požiadaní, aby sa podelili o skúsenosti, opravili miestne informácie, navrhli nápady, vybrali si medzi možnosťami, spoluvytvorili aktivitu alebo vyhodnotili výsledok. Dôležité je, aby pozvánka zodpovedala skutočnej príležitosti ovplyvniť proces. OECD (2022) odporúča organizovať participáciu vtedy, keď existuje skutočný priestor pre ľudí, aby zmysluplne prispeli, a keď organizátori vedia vysvetliť, ako sa tento príspevok využije.

Možný príspevok	Príklad z každodenného života komunity
Prijímanie informácií	Prečítať si jasné vysvetlenie navrhovanej miestnej kultúrnej aktivity.
Zdieľanie názoru alebo skúseností	Odpovedzte na mestský prieskum týkajúci sa verejného priestoru alebo kultúrneho dedičstva.
Prispieť miestnymi znalosťami	Opravte názov, dátum alebo polohu na mape spomienok komunity.
Navrhňte nápad	Odporučte tradíciu alebo príbeh pre miestnu výstavu.
Určite priority	Hlasujte, ktoré päť príbehov by sa malo zdokumentovať ako prvé.
Spoločne vytvorte aktivitu	Naplánujte témy výstavy spoločne s obyvateľmi a združeniami.
Zhodnoťte, čo sa udialo	Vysvetlite, čo fungovalo, kto chýbal a čo by sa malo nabudúce zmeniť.

Pamätajte: Účasť neznamena, že sa všetci musia zhodnúť. Spravodlivý proces môže zahŕňať nesúhlas, kritiku a rôzne interpretácie. Organizátori sú účastníkom povinní poskytnúť jasnosť o účele, obmedzeniach a o tom, kto prijme konečné rozhodnutie.

Praktická úloha

Spomeňte si na jednu nedávnu komunitnú aktivitu alebo rozhodnutie, ktoré poznáte. V jednej alebo dvoch vetách opíšte, čo mohli obyvatelia skutočne urobiť. Mohli iba prijímať informácie, mohli sa vyjadriť, mohli sa podieľať na rozhodovaní alebo mohli viesť časť práce?

2. Prečo je účasť dôležitá pre miestne kultúrne dedičstvo

Účasť je dôležitá, pretože rozhodnutia o živote komunity by nemali byť formované len inštitúciami, odborníkmi alebo tými, ktorí sa najviac presadzujú. Ľudia, ktorí danú situáciu zažívajú na vlastnej koži, často disponujú poznatkami, ktoré nie sú viditeľné v oficiálnych dokumentoch. Môžu vedieť, ktoré miesta sú ťažko prístupné, ktoré príbehy chýbajú, prečo predchádzajúca aktivita zlyhala alebo akej forme komunikácie obyvatelia skutočne dôverujú.

Dobre navrhnutá participácia môže procesy urobiť transparentnejšími, inkluzívnejšími, legitímnejšími a zodpovednejšími. Môže tiež posilniť dôveru tým, že ľuďom poskytne skutočnú úlohu vo verejnom rozhodovaní a ukáže, že ich vedomosti boli zohľadnené (OECD, 2022). V oblasti práce s kultúrnym dedičstvom umožňuje participácia komunitám ovplyvňovať to, čo sa dokumentuje, či hlas je vypočutý a ako je reprezentovaná miestna identita (Rada Európy, 2005).

Dôležité aspekty participácie

- vedieť, čo sa deje, ešte predtým, ako sa rozhodnutia dokončia
- klásť otázky a spochybňovať nejasné predpoklady
- zviditeľňovanie miestnych potrieb a skúseností
- podporovať ľudí, ktorí sú často opomenutí
- ochrana príbehov, miest, tradícií a vedomostí, ktoré sú dôležité
- spájanie obyvateľov, združení a inštitúcií

V kontexte kultúrneho dedičstva je účasť obzvlášť dôležitá pre miestnu pamäť. Fotografia môže fyzicky prežiť, zatiaľ čo jej význam zmizne. Ak nikto nezaznamená, kto je na snímke, kde bola zhotovená alebo prečo bola udalosť dôležitá, budúci diváci môžu obrázok vidieť, ale nepochopia spomienku. Komunitný archív preto môže uchovať viac než len súbory. Môže uchovať kontext, jazyk, vzťahy a rôzne perspektívy.

Pamätajte: Fotografia sama o sebe nie je úplným záznamom spomienky. Snímka sa stáva užitočnejšou, keď jej ľudia môžu pridať spoľahlivý kontext: mená, dátumy, miesta, príbehy, opravy, povolenia a informácie o tom, čo je ešte neznáme.

Praktická úloha

Spomeňte si na jednu miestnu fotografiu, predmet, tradíciu alebo spomienku, ktorá by mohla časom stratiť dôležitý kontext. Ktorú informáciu by bolo najcennejšie zaznamenať už teraz? Kto by ju mohol poznať?

3. Od informácií k vplyvu: Arnsteinov rebrík

Proces participácie môže pôsobiť otvorene, bez toho, aby ľuďom poskytoval väčší vplyv. Preto je užitočné si pred tým, ako sa zapojíte, položiť jednoduchú otázku: čo môj príspevok vlastne môže zmeniť? Klasický rebrík občianskej participácie od Sherry Arnsteinovej (1969) bol vytvorený s cieľom ukázať, že nie každá činnosť označovaná ako „participácia“ poskytuje občanom rovnakú mieru vplyvu. Rebrík prechádza od procesov, ktoré vytvárajú len zdanie participácie, cez informovanie a konzultácie, až po partnerstvo a formy, v ktorých majú občania podstatnú rozhodovaciu moc.

Tento rebrík nie je pravidlom, ktoré by stanovovalo, že každá komunitná aktivita musí dosiahnuť najvyšší stupeň. Obec môže skutočne konzultovať s obyvateľmi jednu časť plánu, zatiaľ čo právne alebo rozpočtové rozhodnutia zostanú nemenné. Dôležitým ponaučením je úprimnosť. Nevyzývajte ľudí, aby niečo „spoluvytvárali“, keď už boli hlavné rozhodnutia prijaté. Namiesto toho vysvetlite, na čo môžu mať vplyv, čo je nemenné a kto bude rozhodovať.

Priečka	Forma	Kategória	Význam pre účasť komunity
8	Občianska kontrola	<i>Úrovne moci občanov</i>	Komunita vedie tento proces a kontroluje kľúčové rozhodnutia.
7	Delegovaná moc	<i>Úrovne moci občanov</i>	Občania majú rozhodovaciu právomoc nad vymedzenou časťou procesu.
6	Partnerstvo	<i>Úrovne moci občanov</i>	Občania a inštitúcie spoločne rokujú a plánujú.
5	Uspokojovanie	<i>Stupne symbolických gest</i>	Ľudia môžu poskytovať rady, ale konečnú moc si ponechávajú rozhodovatelia.
4	Konzultácia	<i>Stupne symbolických gest</i>	Ľudia sú požiadaní o názor, ale vplyv nie je zaručený.
3	Informovanie	<i>Stupne symbolických gest</i>	Ľudia dostávajú informácie, často bez možnosti ovplyvniť rozhodnutie.
2	Terapia	<i>Neúčasť</i>	Proces sa zameriava skôr na zmenu ľudí, ako na poskytnutie vplyvu.
1	Manipulácia	<i>Neúčasť</i>	Účasť sa využíva na vytvorenie zdania podpory.

Žiadna úroveň nie je vždy „správna“. Obec môže byť skutočne schopná konzultovať s obyvateľmi len jednu časť väčšieho plánu. Knižnica môže pozvať ľudí, aby opravili popisky, ale zodpovednosť za konečný archív si ponechá. Dôležitá je úprimnosť. Ak je rozhodnutie už pevne stanovené, pozvánka by nemala predstierať, že sa ľudia majú o ňom rozhodovať.

Praktická úloha

Prečítajte si tieto tri tvrdenia a rozhodnite, na ktorý stupeň rebríka patria:

„Nové otváracie hodiny začnú platiť v pondelok.“

„Povedzte nám, ktoré dve témy workshopov by ste uprednostnili budúci mesiac.“

„Obyvatelia a kultúrne centrum spoločne vyberú konečný program.“

Vysvetlite, čo v každom prípade dáva ľuďom možnosť ovplyvniť výsledok.

V rámci záverečnej aktivity tohto modulu je kľúčovou formou účasti prispievanie miestnymi znalosťami do zdieľaného zdroja spomienok. Organizátor môže naďalej moderovať konečný portál, ale príspevok má zmysel, pretože fotografia, popis, oprava alebo kontext sa stávajú súčasťou toho, čo si komunita môže uvedomiť a zapamätať.

Praktická úloha

Prečítajte si tieto tri príklady a rozhodnite, aký druh participácie predstavujú:

- (1) „Archív je teraz dostupný online.“
- (2) „Prosím, dajte nám vedieť, ak sú niektoré mená alebo dátumy v týchto popisoch nesprávne.“
- (3) „Obyvatelia a knižnica spoločne rozhodnú, ktoré rodinné zbierky sa budú digitalizovať ako ďalšie.“

Vysvetlite, čo môžu ľudia v každom prípade skutočne ovplyvniť.

4. Kde môže prebiehať účasť komunity?

Účasť sa neuskutočňuje na jednej špeciálnej webovej stránke. Vhodné miesto závisí od danej témy. Ak chcete vyjadriť názor k mestskému plánu, vhodným kanálom môže byť webová stránka samosprávy alebo verejné zasadnutie. Ak chcete prispieť fotografiou alebo spomienkou, kanál môže organizovať knižnica, múzeum alebo komunitné združenie. Ak chcete diskutovať o návrhu politiky EÚ, kanálom môže byť oficiálna platforma Európskej komisie.

Užitočným prvým krokom je preto zistiť, kto je za danú problematiku zodpovedný. Akonáhle poznáte zodpovednú organizáciu, môžete vyhľadať jej oficiálnu webovú stránku, kontaktnú stránku, sekciu venovanú konzultáciám, verejné oznámenia, zasadnutia alebo formuláre na účasť. V menších vidieckych komunitách môže táto cesta zahŕňať aj kultúrne centrum, knižnicu, miestnu akčnú skupinu, združenie alebo inú dôveryhodnú miestnu organizáciu.

Kde sa môžete zapojiť	Čo by ste mohli urobiť	Ako začať hľadať
Obec alebo regionálny orgán	Vyjadrite sa k plánu, službe, verejnému priestoru, kultúrnemu programu alebo konzultácii.	Začnite na oficiálnej webovej stránke, v oznámeniach pre verejnosť alebo v kontaktných údajoch.
Knižnica, múzeum alebo kultúrne centrum	Prispievajte príbehmi, fotografiami, opravami, nápadmi alebo dobrovoľníckou prácou.	Prezrite si aktuálne projekty, podujatia, výzvy na príspevky alebo sa opýtajte zamestnancov.
Združenie, miestna akčná skupina alebo komunitná iniciatíva	Zapojte sa do nejakej aktivity, navrhnite nápad, staňte sa dobrovoľníkom, diskutujte o prioritách alebo pomôžte pri príprave projektu.	Vyhľadajte oficiálnu stránku organizácie, informácie o stretnutiach alebo menovanú kontaktnú osobu.
Národná verejná inštitúcia	Zapojte sa do konzultácií, programov alebo procesov verejnej spätnej väzby.	Využite príslušné ministerstvo, agentúru alebo oficiálny národný portál.

Kde sa môžete zapojiť	Čo by ste mohli urobiť	Ako začať hľadať
Európska únia	Poskytnite spätnú väzbu k iniciatívam EÚ, zapojte sa do online diskusií alebo podporujte formálnu občiansku iniciatívu.	Pred účasťou využite oficiálne platformy EÚ na zapájanie sa a prečítajte si platné pravidlá.

Tri aktuálne príklady z EÚ:

1. Kanál *„Have Your Say“* Európskej komisie umožňuje občanom a zainteresovaným stranám vyjadriť svoj názor na iniciatívy EÚ a verejné konzultácie.
2. *Platforma pre zapojenie občanov* umožňuje ľuďom zverejňovať príspevky, komentovať ich a podporovať ich v rámci debát EÚ.
3. *Európska občianska iniciatíva* je formálny kanál, prostredníctvom ktorého môžu občania EÚ podporiť alebo zorganizovať iniciatívu, v ktorej žiadajú Európsku komisiu, aby zvážila predloženie návrhu právneho predpisu, ak sú splnené právne podmienky.

Poznámka: Tieto kanály slúžia na rôzne účely; pred účasťou si vždy prečítajte aktuálne pravidlá na oficiálnej webovej stránke (Európska komisia, n.d.-a, n.d.-b, n.d.-c).

6. Čo je online platforma pre účasť?

Online platforma pre účasť je jednoducho digitálny priestor, ktorý pomáha ľuďom poskytovať, diskutovať, organizovať alebo reagovať na príspevky komunity. Môže ísť o špecializovaný konzultačný portál, ale môže to byť aj bežný formulár, e-mailová adresa, digitálna mapa, skupina na zasielanie správ, zdieľaná nástenka alebo archív komunity. Platforma má význam len v tom, že podporuje úlohu účasti.

Toto rozlíšenie je dôležité. Príspevok na Facebooku môže byť užitočný na informovanie ľudí o existencii konzultácie, ale komentáre pod príspevkom sa nemusia považovať za oficiálne príspevky. Skupina na zasielanie správ môže byť vynikajúca na koordináciu dobrovoľníkov, ale nevhodná na zbieranie citlivých osobných údajov. Digitálna mapa môže pomôcť obyvateľom identifikovať miesta alebo prekážky, ale môže odhaliť presné polohy, ktoré by nemali byť verejné. Nástroj by mal zodpovedať tomu, čo sa od účastníkov vyžaduje.

Digitálna cesta	Čo by ste mohli urobiť	Čo skontrolovať pred použitím
Oficiálna stránka konzultácie	Prečítajte si dokumenty a odošlite formálnu spätnú väzbu.	Kto sa môže zúčastniť, na čo je možné vplyvať, aký je termín a ako budú výsledky zverejnené.
Online formulár alebo prieskum	Zdieľajte názor, opravu, nápad, registráciu alebo krátku skúsenosť.	Kto dostane odpovede, či formulár funguje na mobile a aké osobné údaje sa vyžadujú.
E-mail alebo kontaktný formulár	Pošlite otázku, komentár, návrh alebo doplňujúce informácie.	Uistite sa, že adresa patrí zodpovednej organizácii a či je stanovená lehota alebo požadovaný formát.
Stránka alebo skupina na sociálnych médiách	Sledujte aktualizácie, diskutujte, komentujte alebo sa zapojte do aktivít komunity.	Zistite, či sú komentáre súčasťou formálneho procesu, kto môže vidieť váš príspevok a kto tento priestor moderuje.

Digitálna cesta	Čo by ste mohli urobiť	Čo skontrolovať pred použitím
Skupina pre zasielanie správ	Koordinujte, kladte otázky a diskutujte v rámci určenej skupiny.	Či je viditeľné vaše telefónne číslo alebo profil, na čo slúži skupina a kto ju moderuje.
Digitálna mapa alebo archív komunity	Pridávajte miesta, príbehy, fotografie, opravy alebo miestne znalosti.	Pravidlá zverejňovania, povolenia, súkromie polohy a spôsob, akým je možné neskôr obsah opraviť alebo odstrániť.
Hybridný proces	V rámci toho istého procesu účasti využívajte online aj offline cesty.	Či sú príspevky z rôznych kanálov spravodlivo posudzované a zahrnuté do toho istého rozhodnutia alebo výsledku.

Nezabudnite: Pre projekt zameraný na zachovanie spomienok komunity môže byť najužitočnejšia práve veľmi jednoduchá platforma. Moderovaná stránka spolu s krátkym formulárom na príspevky môže byť lepšia ako zložitý systém, ktorý obyvatelia nedokážu používať. Platforma by mala uľahčovať prispievanie, nie stať sa prekážkou.

Praktická úloha

Predstavte si, že obyvatelia majú vybrať, ktorých päť miestnych príbehov by sa malo zdokumentovať ako prvých.

Ktorú digitálnu možnosť z tabuľky by ste použili?

Čo by ste ponúkli človeku, ktorý túto možnosť nemôže alebo nechce použiť?

7. Keď jedna online cesta neosloví všetkých

Online účasť môže odstrániť jednu prekážku a vytvoriť inú. Formulár môže niekomu ušetriť dlhú cestu, ale stále môže byť ťažké ho používať na telefóne. Pozvánka prostredníctvom sociálnych médií môže rýchlo osloviť aktívnych obyvateľov, ale vynechá ľudí, ktorí túto sieť nepoužívajú. Platforma môže byť technicky dostupná, ale stále môže byť ťažké ju používať kvôli jazyku, registrácii, zdravotnému postihnutiu, nízkej sebadôvere, nákladom alebo strachu z chyby.

V prípade účasti obyvateľov vidieka je preto užitočnou otázkou nie „Môžu túto platformu používať všetci?“, ale „Existuje iný realistický spôsob, ako sa zapojiť do toho istého procesu?“ Hybridný prístup umožňuje ľuďom prispievať prostredníctvom viac ako jednej cesty. Cieľom nie je vytvárať samostatné rozhodnutia pre každý kanál, ale poskytnúť ľuďom spravodlivé spôsoby, ako sa zapojiť do toho istého procesu (OECD, 2018; OECD, 2022).

Možná prekážka	Praktické riešenie
Pomalé alebo nespoľahlivé pripojenie	Použite krátky formulár, malé súbory, e-mail, telefón alebo papierovú verziu.
K dispozícii je len smartfón	Vyskúšajte si postup na telefóne a vyhnite sa sťahovaniu veľkých súborov alebo rozsiahlych dokumentov.
Nízka digitálna gramotnosť	Ponúknite podporovanú reláciu alebo dôveryhodného pomocníka bez žiadania o heslá.
Jazyková bariéra	Používajte jednoduchý jazyk, preklad alebo dvojjazyčnú kontaktnú osobu, ak je to možné.
Zdravotné postihnutie alebo potreba prístupnosti	Zabezpečte prístupné formáty a alternatívny spôsob prispievania. Dodržiavajte základné zásady prístupnosti webových stránok (W3C, 2023).
Chýbajúci účet na sociálnych médiách	Nevyžadujte ho, ak stačí verejný formulár, e-mail, telefón alebo papierová forma.

Praktická úloha

Premýšľajte o jednej prekážke, ktorá by mohla niekomu vo vašej komunite sťažiť digitálnu participáciu. Určte jednu alternatívnu možnosť alebo dôveryhodnú osobu, ktorá by mohla podporiť zapojenie bez toho, aby prevzala príspevok danej osoby.

7. Predtým, ako prispievam: Čo by som mal skontrolovať?

Než strávite čas písaním komentára, nahrávaním fotografie alebo vyplňovaním formulára, skontrolujte, či rozumiete postupu. Dôveryhodná výzva by mala jasne uvádzať základné podmienky. Ak chýbajú dôležité informácie, je rozumné sa pred prispievaním opýtať organizátora.

Jednoduchý kontrolný zoznam:

1. Organizátor

Kto žiada o príspevok? Môžem si overiť, že táto osoba alebo organizácia je zodpovedná za danú činnosť alebo rozhodnutie?

2. Účel

Prečo sú ľudia vyzývaní k účasti? O akej otázke, aktivite alebo rozhodnutí sa diskutuje?

3. Vplyv

Na čo môže môj príspevok skutočne vplyvať a čo už bolo rozhodnuté?

4. Úloha

Čo sa odo mňa očakáva: vyjadriť sa, navrhnúť, opraviť, hlasovať, prispieť materiálom alebo zapojiť sa do aktivity?

5. Termín

Kedy sa uzatvára účasť a či nasledujú nejaké kroky po odoslaní?

6. Osobné údaje a zverejnenie

Aké informácie o mne sa vyžadujú? Bude moje meno, komentár, fotografia alebo iný materiál zverejnený?

7. Ďalší postup

Vysvetlí organizátor, čo sa stalo s príspevkami, a kde môžem nájsť tieto informácie?

Účasť niekedy zahŕňa osobné údaje, ako sú mená, e-mailové adresy, fotografie, nahrávky, miesta alebo názory. Podľa nariadenia GDPR musia mať osobné údaje zákonný účel a mali by sa obmedziť na to, čo je nevyhnutné. Ak sa vyžaduje súhlas, musí byť udelený slobodne, konkrétne, informovane a jednoznačne (Európsky parlament a Rada Európskej únie, 2016). Na účasť nemusíte byť odborníkmi na ochranu údajov, mali by ste však rozumieť tomu, o čo vás žiadajú a čo sa s tým stane.

8. Zodpovedné zdieľanie miestnych poznatkov

Vedieť, kde sa zapojiť, je len polovica zručnosti. Ďalším krokom je vyjadriť svoj **príspevok** dostatočne jasne, aby iná osoba pochopila, čo ste pozorovali, prečo je to dôležité a čo od nej žiadate, aby zvážila. Užitočný príspevok nemusí znieť formálne. Zvyčajne je pôsobivejší, keď je konkrétny.

Spomienky sú cenné, ale nie vždy sú presné. Dátumy môžu byť približné, mená môžu byť nesprávne napísané a dvaja ľudia si môžu tú istú udalosť pamätať odlišne. V takýchto prípadoch nemusí byť riešením odmietnutie osobnej spomienky. Riešením môže byť jej úprimné označenie. Popis môže znieť napríklad: „pravdepodobne okolo roku 1968“, „prispievateľom identifikované ako...“, „miesto zatiaľ nepotvrdené“ alebo „rodinná spomienka; presný dátum neznámy“. Ak je fakt dôležitý, porovnajte ho s iným zdrojom, ak je k dispozícii. Pomôcť môže mestská kronika, archívny katalóg, noviny, múzejný záznam, rodinná poznámka alebo iný informovaný obyvateľ.

Kvalitné popisné informácie, často nazývané metadáta, pomáhajú tomu, aby digitálny objekt zostal zrozumiteľný a vyhľadateľný. Pokyny Europeany pre zverejňovanie kladú dôraz na presné, popisné a kontextové metadáta, pretože zlepšujú vyhľadávanie a dôveru v digitálne kultúrne dedičstvo (Europeana Foundation, 2026b).

Informácie, ktoré treba zaznamenať	Príklad
Pracovný názov	Oslava žatvy v dedine pri starej škole
Približný dátum	Okolo roku 1974; presný rok nie je potvrdený
Miesto	Hlavná ulica, [názov dediny]
Ľudia / udalosť	Miestne oslavy žatvy; tri osoby identifikované rodinnými príslušníkmi
Zdroj / prispievateľ	Pôvodná fotografia poskytnutá miestnym obyvateľom
Autor	Fotograf neznámy
Stručný kontext	Oslava sa konala po sezónnej úrode a jej súčasťou bola hudba a spoločné stolovanie.
Istota / neistota	Udalosť je známa; presný rok a dve mená je ešte potrebné overiť
Kľúčové slová	žatva; dedinský život; miestna oslava; 70. roky; komunita
Poznámka o povolení / právach	Schválené na vzdelávacie účely; verejné zverejnenie ešte treba potvrdiť

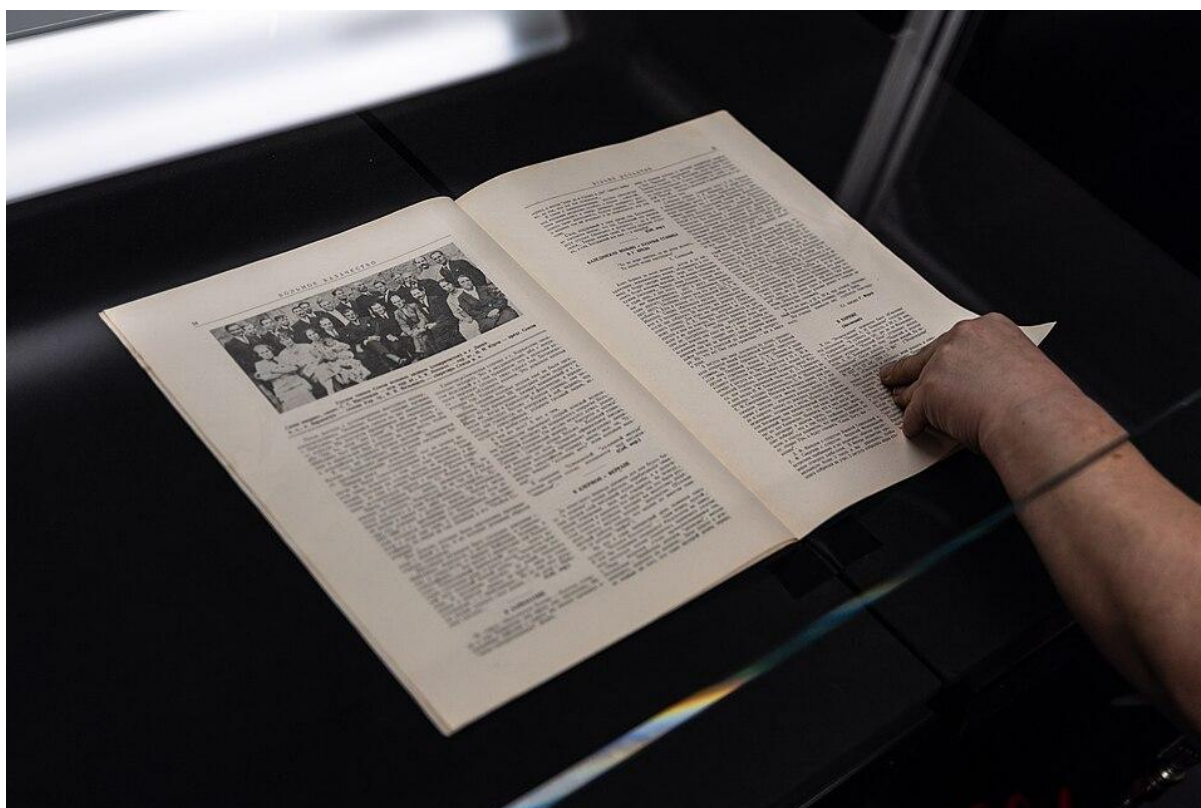
9. Od fyzickej fotografie k digitálnemu záznamu

Digitalizácia znamená vytvorenie digitálnej verzie fyzického materiálu, aby ho bolo možné uchovávať, popisovať, kopírovať a sprístupňovať prostredníctvom digitálnych nástrojov. V prípade projektu zameraného na zachovanie spomienok komunity sú najbežnejšími východiskovými materiálmi tlačené fotografie, pohľadnice, listy, osvedčenia, výstrižky z novín a stránky z rodinných alebo miestnych zbierok.

Digitalizácia nenahrádza originál. Fyzický predmet zostáva zdrojovým objektom. Digitálny súbor je náhradou, ktorá môže uľahčiť uchovávanie, popis a zdieľanie materiálu. Pred skenovaním sa opýtajte, na čo sa bude digitálna kópia používať, kto ju bude používať a ako sa bude uchovávať. Ide o tie isté základné otázky, ktoré sa používajú pri profesionálnom plánovaní digitalizácie (Knížnica Kongresu, n.d.-a).

Obrázok 1

Príklad digitalizácie

Poznámka. Z Book_scanner_digitization_National_library_of_the_Czech_republic.jpg, autor: Skot, 2024, Wikimedia Commons (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Book_scanner_digitization_National_library_of_the_Czech_republic.jpg). CC BY-SA 4.0.

Pred skenovaním

- Majte čisté a suché ruky a s fotografiou manipulujte pokiaľ možno za okraje.
- Krehkú fotografiu nevyťahujte násilím z albumu, rámčeka alebo obalu. Ak by jej vyberanie mohlo spôsobiť poškodenie, požiadajte o pomoc zodpovednú osobu.
- Voľný prach odstraňujte len vtedy, ak je to bezpečné. Na originál nepoužívajte vodu, domáce čistiace prostriedky ani lepiacu pásku.
- Pred začatím sa rozhodnite, kam sa budú súbory ukladať. Vytvorte jednu zložku pre daný predmet alebo malú zbierku.

Postup A: Skener

1. Starostlivo očistite sklo skenera, aby sa prach nedostal do naskenovaného obrazu.
2. Fotografiu položte rovno a naplocho. Netlačte na krehký alebo vystupujúci materiál.
3. Pre farebné fotografie zvolte režim „farebný“. Pre jednoduchú čiernobielu fotografiu môžete použiť režim „odtiene šedej“, hoci režim „farebný“ môže zachovať škvrny alebo odtiene, ktoré sa neskôr môžu hodiť.
4. Ak skener ponúka nastavenia rozlíšenia, hodnota okolo 600 ppi je vhodným cieľom pre dosiahnutie vysokej kvality pri skenovaní malej vytlačenej fotografie. Ak zariadenie ponúka len jednoduchšie možnosti, vyberte najvyššiu dostupnú praktickú kvalitu.
5. Pred uložením si sken prezrite. Skontrolujte okraje, zaostrenie, prach a orientáciu.
6. Prvý naskenovaný obrázok uložte ako originál. Ak je k dispozícii formát TIFF alebo PNG, môže byť užitočný pre vytvorenie kvalitného originálu; ak zariadenie produkuje iba formát JPEG, uchovajte originál s najvyššou kvalitou, aký vytvorí. Originál opakovane neupravujte a neukladajte.

Spôsob B: Smartfón

1. Fotografiu položte na rovný, hladký povrch pri rovnomernom osvetlení. Vyhnite sa priamemu slnečnému žiareniu a silným odrazom.
2. Vypnite blesk, ak spôsobuje oslnenie. Ak je to možné, použite svetlo z oboch strán namiesto jednej silnej lampy.
3. Držte telefón paralelne s fotografiou. Uistite sa, že sú viditeľné všetky štyri okraje a že vyplňujú čo najväčšiu časť rámu.
4. Použite najvyššiu praktickú kvalitu fotoaparátu a telefón držte pevne. V prípade potreby zhotovte viac ako jednu verziu.
5. Pred odložením fotografie skontrolujte ostrosť zväčšením.
6. Prvý dobrý obrázok si ponechajte ako originál a vytvorte kópiu na orezanie alebo úpravu.

Niektoré telefóny obsahujú aj funkcie na skenovanie dokumentov. Služba Google Drive dokáže skenovať dokumenty a ponúka ovládacie prvky na orezávanie a otáčanie, zatiaľ čo aplikácia Apple Notes dokáže skenovať dokumenty pomocou fotoaparátu v iPhone. Tieto funkcie môžu byť užitočné pre listy a ploché dokumenty. V prípade fotografických výtlačkov porovnajte výsledok s bežnou fotografiou z kvalitného fotoaparátu a použite verziu, ktorá verne zachováva obraz.

Pomenovanie a ukladanie súborov

Výstižný názov súboru vám prezradí, o aký súbor ide, bez toho, aby ste ho museli otvárať. Vyhýbajte sa názvom ako IMG_5827.jpg, ak ich môžete nahradiť niečím zmysluplným. Jednoduchý vzor je: približný rok_miesto_predmet_verzia.ext

Príklady názvov súborov

1974_Názov_obce_Žatva_master.tif
1974_Názov_obce_Žatva_pracovná.jpg
1974_názov_obce_žatva_web.jpg

10. Príprava obrázku: Základná úprava

Po naskenovaní alebo odфотографovaní starej fotografie alebo dokumentu môže byť potrebné vykonať niekoľko jednoduchých úprav, aby bol obrázok pripravený na prezeranie alebo zdieľanie online. Cieľom základnej úpravy nie je, aby stará fotografia vyzerala ako nová alebo aby sa odstránili všetky stopy starnutia. Cieľom je pripraviť jasnú a použiteľnú digitálnu kópiu, pričom sa zachová vzhľad a informácie obsiahnuté v origináli. Pred úpravou ponechajte pôvodný digitálny záznam nezmenený. Tento súbor je vaša **hlavná kópia**. Vytvorte si druhú kópiu na úpravy, aby ste sa mohli kedykoľvek vrátiť k originálu, ak sa niečo pokazí alebo ak neskôr budete potrebovať verziu s vyššou kvalitou.

Základná úprava môže zahŕňať:

Otočenie a vyrovnanie: Opravte obrázok, ktorý je otočený na bok alebo mierne nakrivený, aby sa ľahšie prezeral.

Orezanie: Odstráňte nepotrebné okraje skenera, povrchy stola alebo prázdne pozadie okolo fotografie. Dávajte pozor, aby ste neodstránili ručné poznámky, poškodené okraje, pečiatky alebo iné detaily, ktoré môžu obsahovať užitočné informácie.

Úprava jasu a tónov: Ak je naskenovaný obrázok veľmi tmavý, vyblednutý alebo ťažko čitateľný, mierna úprava jasu, kontrastu alebo tónových úrovní môže zlepšiť jeho viditeľnosť. Zmeny by mali byť jemné. Cieľom je uľahčiť prehliadanie obrázku, nie zmeniť vzhľad pôvodného objektu.

Zmena veľkosti: Vysokokvalitný sken môže byť príliš veľký pre webovú stránku, e-mail alebo online platformu. Namiesto zmenšovania hlavného súboru vytvorte menšiu kópiu špeciálne pre online použitie.

Formát súboru a export: Formát JPEG je bežne vhodný pre fotografie a vytvára relatívne malé súbory. Formát PNG môže byť užitočný pri zachovaní textu, grafiky alebo obrázkov, kde sú dôležité ostrejšie okraje. Pôvodný súbor vo vysokej kvalite by sa mal aj naďalej uchovávať samostatne.

Jednoduchý pracovný postup úprav

1. Pôvodný sken alebo fotografiu si uchovajte ako hlavný súbor.
2. Vytvorte kópiu a dajte jej jasný pracovný názov súboru.
3. V prípade potreby obrázok otočte alebo vyrovnajzte.
4. Orežte nepotrebné pozadie bez odstránenia dôležitých detailov.
5. V prípade potreby vykonajte len drobné úpravy jasu, kontrastu alebo tónov.
6. Ak je súbor príliš veľký na použitie online, vytvorte menšiu kópiu.
7. Uložte alebo exportujte hotovú verziu bez nahradenia pôvodného súboru.
8. Pred zverejnením obrázok ešte raz skontrolujte: sú dôležité detaily stále viditeľné a zodpovedá upravená kópia stále presne originálu?

Problém	Čo robiť	Čomu sa vyhnúť
Obrázok je nakrivený	Otočte alebo vyrovnajzte pracovnú kópiu.	Neorezávajúce dôležité okraje len preto, aby obrázok vyzeral úhl'adne.
Je viditeľný okraj skenera	Orezajte až po fyzický okraj fotografie alebo dokumentu.	Vystrihnutie ručne písaných poznámok alebo poškodených častí, ktoré môžu obsahovať dôležité informácie.
Obrázok je mierne tmavý	Použite jemné úpravy úrovni alebo tónov.	Silné filtre, ktoré menia pôvodný vzhľad.
Súbor je príliš veľký na nahratie	Vytvorte menšiu verziu pre web.	Nahradzte jedinú vysokokvalitnú predlohu menšou verziou.
Je viditeľný prach alebo poškodenie	Nechajte to tak, ak by odstránenie zmenilo historický obsah; zdokumentujte to.	Agresívna retuš, v dôsledku ktorej sa predmet líši od originálu.

Malá rada: Vždy si uchovajte neupravenú pôvodnú verziu. Úpravy sa dajú ľahšie vrátiť späť, ak stále existuje pôvodný digitálny záznam.

11. Využitie umelej inteligencie ako asistenta pre komunitnú pamäť

Umelá inteligencia môže podporovať viacero drobných úloh v rámci pracovného postupu komunitnej pamäti. Generatívny nástroj umelej inteligencie dokáže premeniť poznámky na krátky popis, navrhnúť kľúčové slová, vypracovať alternatívny text, zjednodušiť dlhý popis, preložiť popis alebo pomôcť usporiadať informácie do jednotného formátu. Tieto využitia môžu ušetriť čas a uľahčiť prístup k zbierke.

Kľúčovým slovom je podpora. Generatívna umelá inteligencia nepozná miestnu históriu len preto, že dokáže vytvoriť presvedčivú vetu. UNESCO varuje, že generatívna umelá inteligencia môže vytvárať nesprávne tvrdenia a mala by sa používať kriticky a pod ľudským dohľadom (Miao & Holmes, 2023). DigComp 2.2 podobne považuje sebavedomú, kritickú a bezpečnú interakciu so systémami umelej inteligencie za súčasť digitálnej kompetencie (Vuorikari et al., 2022).

Pamätajte: *Umelá inteligencia vám môže pomôcť opísať a usporiadať spomienku. Nemala by však túto spomienku vymýšľať.*

Užitočné úlohy pre umelú inteligenciu

Úloha	Bezpečné používanie	Čo musí zostať v rukách človeka
Návrh popisu	Premeňte overené poznámky na dve jasné vety.	Skontrolujte každé meno, dátum, miesto a vzťah.
Alternatívny text	Opíšte viditeľný obsah pre niekoho, kto nemôže vidieť obrázok.	Uistite sa, že popis je presný a neobsahuje domnienky o totožnosti osôb.
Kľúčové slová	Navrhujte vyhľadávacie výrazy na základe informácií, ktoré poskytnete.	Odstráňte irelevantné alebo zavádzajúce popisy.
Preklad	Vypracujte preklad overeného popisu.	Ak je to možné, overte mená, miestne výrazy a význam s kompetentným hovorcom.
Organizácia	Zadané fakty vložte do polí, ako sú názov, dátum, miesto a zdroj.	Rozhodnite, ktoré informácie je vhodné zverejniť.

Obnova obrázkov	Vytvorte voliteľnú vylepšenú verziu na účely interpretácie alebo zobrazenia.	Uložte ju oddelene od originálu a jasne označte akýkoľvek rekonštruovaný alebo umelou inteligenciou vylepšený obsah.
----------------------------	--	--

Príklad pokynu

Pripravujem záznam do komunitného archívu. Použite len fakty, ktoré poskytnem. Neodhadujte mená, dátumy, miesta, vzťahy ani historické udalosti. Ak chýbajú informácie, napíšte „neznáme“ alebo „nepotvrdené“. Návrh: (1) popisok v dvoch vetách, (2) alternatívny text a (3) päť kľúčových slov. Fakty: [vloďte sem svoje overené poznámky].

Aspekty, ktoré je potrebné overiť pred použitím výstupu

- Dá sa každé faktické tvrdenie vysledovať späť k poznámkam alebo inému spoľahlivému zdroju?
- Pridala umelá inteligencia rok, miesto, identitu, vzťah alebo udalosť, ktorú ste neposkytli?
- Premenila nejasnú spomienku na jednoznačné tvrdenie?
- Sú mená a slová v miestnom jazyku napísané správne?
- Rešpektuje popis zobrazené osoby a vyhýba sa zbytočným citlivým informáciám?
- Ak umelá inteligencia upravila alebo rekonštruovala obrázok, je táto verzia jasne oddelená od pôvodného skenu?

Nenahrávajte súkromné alebo citlivé fotografie do externej služby umelej inteligencie, pokiaľ prispievateľ nerozumie tomuto použitiu a organizácia nerozhodla, že daný nástroj je vhodný. Ak sú podmienky ochrany súkromia nástroja nejasné, použite cvičný obrázok alebo pracujte iba s textovými poznámkami, ktoré neobsahujú žiadne osobné údaje.

Praktická úloha

Pomocou cvičného obrázka napíšte tri overené fakty a jednu neistú informáciu. Poskytnite nástroju umelej inteligencie iba tieto fakty a požiadajte ho o krátky popis obrázka a alternatívny text.

Porovnajte výstup so svojimi poznámkami. Zakrúžkujte alebo odstráňte všetko, čo AI pridala bez dôkazov.

12. Záverečná aktivita: Vytvorenie záznamu do Komunitnej pamäti

V tejto aktivite vytvoríte jeden kompletný **záznam do Komunitnej pamäti** pripravený na zverejnenie. Pracujte individuálne alebo v dvojiciach. Použite fotografiu alebo plochý dokument poskytnutý školiteľom, alebo miestny predmet, ktorého použitie je bezpečné a máte na to príslušné povolenie. Nepoužívajte citlivý rodinný materiál na verejné nahranie, ak nie je povolenie jasné. Váš konečný výsledok nie je len upravený obrázok. Je to malý digitálny záznam kultúrneho dedičstva, ktorý kombinuje obrázok, miestne znalosti, zodpovedné používanie umelej inteligencie, prístupnosť a realistickú cestu na platforme.

Fáza 1: Výber a kontrola predmetu

- Vyberte jednu vytlačenú fotografiu, pohľadnicu, dokument alebo iný plochý obrázok vhodný na toto cvičenie.
- Zistite autora alebo zdroj.
- Potvrďte, či je možné daný materiál digitalizovať pre potreby workshopu.
- Rozhodnite sa, či výsledok môže byť verejný, súkromný pre účely workshopu alebo len pripravený ako návrh. Ak nie je jasné, či môže byť výsledok zverejnený, označte ho ako „v riešení“.
- Pred spustením akéhokoľvek nástroja umelej inteligencie si zapíšte, čo už viete a čo je neisté.

Fáza 2: Digitalizácia

- Ak je to možné, použite plochý skener. V opačnom prípade použite metódu so smartfónom z kapitoly 9.
- Skontrolujte ostrosť, odlesky, orientáciu a okraje.
- Uložte hlavný súbor pod výstižným názvom.
- Vytvorte samostatnú pracovnú kópiu na úpravy.

Fáza 3: Príprava obrázku

1. Otvorte pracovnú kópiu v programe Krita alebo v inom základnom editore.
2. V prípade potreby obrázok otočte alebo vyrovnajte.
3. Orežte iba nepotrebné okraje alebo pozadie.
4. Vykonajte jemné úpravy tónov, ak to zlepši čitateľnosť.
5. Vytvorte menšiu verziu obrázku pre web, ak to vyžaduje platforma alebo internetové pripojenie.
6. Neprepisujte hlavnú kópiu.

Fáza 4: Vytvorenie kontextu

Vyplňte nižšie uvedený projektový list. Ak niečo nepoznáte, napíšte „neznáme“ alebo „nepotvrdené“. Nevymýšľajte chýbajúce dátumy, mená alebo príbehy len preto, aby záznam vyzeral kompletný.

Záznam v komunitnej pamäti	Vaše informácie
Pracovný názov	
Dátum / obdobie	
Miesto	
Ľudia / udalosť	
Čo zobrazuje obrázok	
Prečo je to dôležité pre miestnu komunitu	
Zdroj / prispievateľ	
Autor / fotograf, ak je známy	
Čo je neisté	
Kľúčové slová	

Voliteľná úloha: Použite umelú inteligenciu na jednu podpornú úlohu

Vyberte si aspoň jednu z nasledujúcich úloh: návrh popisu, alternatívny text, kľúčové slová, preklad alebo usporiadanie vašich poznámok. Poskytnite umelej inteligencii len tie informácie, ktoré ste ochotní zdieľať, a výslovne jej povedzte, aby nehádala. Potom výsledok overte riadok po riadku.

Kontrola umelej inteligencie	Vaša odpoveď
Akú úlohu ste zadali umelej inteligencii?	
Aké fakty ste poskytli?	
Pridala umelá inteligencia niečo, čo nebolo vo vašich poznámkach?	
Čo ste opravili alebo odstránili?	
Záverečná poznámka o použití umelej inteligencie pre záznam	

13. Zdieľanie a vzájomné hodnotenie

Vymeňte si svoj záznam v Community Memory s iným študentom alebo v dvojici. Požiadajte ich, aby si ho prečítali, než im danú položku vysvetlíte. Ak je záznam správny, druhá osoba by mala byť schopná pochopiť, čo je na obrázku, čo je známe, čo zostáva neisté a ako by sa to dalo zodpovedne zdieľať.

Otázky na vzájomné hodnotenie

- Je digitálny obrázok dostatočne jasný na to, aby sa dal prezerat' bez zbytočného filtrovania alebo skreslenia?
- Dokážeme pochopiť základný kontext: čo, kde, kedy a kto, pokiaľ je to známe?
- Je zaznamenaný zdroj alebo prispievateľ?
- Ak bola použitá umelá inteligencia, vieme zistiť, akú úlohu zohrala a či bol výsledok skontrolovaný?

13. Tip pre digitálnu pohodu

Tip pre digitálnu pohodu

Pred pokračovaním si dajte pauzu

Dlhé pozeranie na obrazovku môže sťažovať sústredenie a viesť k namáhaniu očí, únave alebo frustrácii. Krátke prestávky vám môžu pomôcť vrátiť sa k úlohe s lepším sústredením.

Vyskúšajte toto: Po dlhšom čase strávenom digitálnou prácou na niekoľko minút odíďte od obrazovky. Chodte von do prírody, rozhýbte telo, ponáhajte ramená alebo si jednoducho oddýchnite od obrazovky. Keď sa vrátite, pokračujte vždy len v jednej úlohe namiesto otvárania viacerých vecí naraz.

Otázka na zamyslenie: Aký malý návyk by vám mohol pomôcť cítiť sa sústredenejšie a pohodlnejšie pri používaní digitálnych zariadení?

14. Základný slovník

Prístupnosť: Navrhovanie informácií, nástrojov a spôsobov prispievania tak, aby sa mohli zapojiť ľudia s rôznymi potrebami, schopnosťami, zariadeniami a úrovňami digitálnej sebadôvery.

Obsah generovaný umelou inteligenciou: Text, obrázok alebo iný materiál vytvorený systémom umelej inteligencie v reakcii na podnet alebo vstup.

Alternatívny text: Krátky textový popis obrázku, ktorý pomáha ľuďom používajúcim čítačky obrazovky porozumieť dôležitému viditeľnému obsahu.

Popis: Krátky text, ktorý vysvetľuje, čo obrázok zobrazuje, a poskytuje potrebný kontext.

Archív komunity: Zbierka miestnych fotografií, dokumentov, príbehov alebo iných záznamov, ktoré boli vytvorené, udržiavané alebo obohatené za účasti komunity.

Účast' komunity: Zapojenie ľudí do aktivít, diskusií, tvorby vedomostí alebo rozhodnutí, ktoré ovplyvňujú ich komunitu alebo záležitosti, na ktorých im záleží.

Príspevok: Informácie, skúsenosti, materiály, opravy, návrhy alebo iné podnety poskytnuté v rámci komunitného procesu.

Digitalizácia: Proces vytvárania digitálnej verzie fyzického materiálu, ako je fotografia alebo dokument.

Generatívna umelá inteligencia: Umelá inteligencia, ktorá dokáže generovať nový text, obrázky alebo iný obsah na základe podnetov alebo poskytnutého materiálu.

Metadáta: Informácie, ktoré opisujú digitálny objekt, ako napríklad názov, dátum, miesto, osoby, zdroj, kľúčové slová a informácie o právach.

Online platforma pre účasť: Digitálny priestor alebo nástroj, ktorý ľuďom umožňuje poskytovať, diskutovať, organizovať alebo reagovať na príspevky komunity.

Offline alebo asistovaná cesta: Alternatívny spôsob účasti bez samostatného používania hlavného digitálneho nástroja, napríklad prostredníctvom skenovania, papierového formulára, telefónu alebo pomoci vyškolenej osoby.

Podnet: Pokyn alebo súbor informácií poskytnutých systému umelej inteligencie.

Pôvod / zdroj: Informácie o tom, odkiaľ pochádza položka alebo vyhlásenie a kto ich poskytol.

Pracovná kópia: Duplikát hlavného súboru používaný na úpravy, aby hlavný súbor zostal nezmenený.

15. Záver modulu

Účasť komunity nezačína platformou. Začína niečím, čo je pre ľudí dôležité, a skutočnou príležitosťou pre nich prispieť. V priebehu tohto modulu ste sa zoznámili s rôznymi spôsobmi, akými sa ľudia môžu zapájať do života komunity – od poskytovania spätnej väzby a zdieľania miestnych znalostí až po navrhovanie nápadov a pomoc pri formovaní aktivít. Naučili ste sa tiež pozeráť za fasádu účasti a klásť dôležitejšiu otázku: na čo môžu príspevky ľudí skutočne vplývať?

Digitálne nástroje môžu pomôcť uchovať a prepojiť tieto príspevky. Skener alebo smartfón môže vytvoriť digitálnu kópiu. Online platforma môže sprístupniť príspevok a poskytnúť ostatným obyvateľom možnosť doplniť informácie. Umelá inteligencia môže pomôcť usporiadať alebo vyjadriť obsah, ale miestne znalosti, rozhodnutia a overovanie musia zostať v rukách ľudí.

Po absolvovaní tohto modulu by ste mali byť schopní rozpoznať zmysluplnú účasť, vybrať si realistický spôsob príspevku, digitalizovať tlačенý obrázok, využiť umelú inteligenciu na úlohu s obmedzenou podporou, overiť výsledok a vytvoriť jeden kompletný záznam v projekte Community Memory. Jedna fotografia síce nezachová celú históriu komunity, ale starostlivý záznam môže zachovať časť tejto histórie zrozumiteľnú a dostupnú pre ďalšiu osobu, ktorá v nej bude chcieť pokračovať.

Bibliografia

- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>
- Brodsky, J. E., Brooks, P. J., Scimeca, D., Todorova, R., Galati, P., Batson, M., ... & Caulfield, M. (2021). Zlepšovanie stratégií overovania faktov u vysokoškolských študentov prostredníctvom výučby laterálneho čítania v rámci všeobecného vzdelávacieho kurzu občianskej náuky. *Kognitívny výskum: princípy a implikácie*, 6(1), 23. <https://doi.org/10.1186/s41235-021-00291-4>
- Correa, T., & Pavez, I. (2016). Digitálna inklúzia vo vidieckych oblastiach: Kvalitatívna analýza výziev, ktorým čelia ľudia z izolovaných komunít. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 21(3), 247–263. <https://doi.org/10.1111/jcc4.12184>
- Rada Európy. (2005). *Rámcový dohovor Rady Európy o hodnote kultúrneho dedičstva pre spoločnosť* (CETS č. 199). <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/faro-convention>
- Rada Európy. (2005). *Rámcový dohovor Rady Európy o hodnote kultúrneho dedičstva pre spoločnosť* (CETS č. 199). <https://rm.coe.int/1680083746>
- Rada Európy. (2019). *Príručka pre vzdelávanie v oblasti digitálneho občianstva*. Vydavateľstvo Rady Európy. <https://book.coe.int/en/human-rights-democratic-citizenship-and-interculturalism/7851-digital-citizenship-education-handbook.html>
- Rada Európy. (2025). *Vzdelávanie v oblasti digitálneho občianstva*. <https://www.coe.int/en/web/education/digital-citizenship-education>
- Rada Európy. (2026). *Implementácia odporúčania CM/Rec(2019)10 o rozvoji a podpore vzdelávania v oblasti digitálneho občianstva: Súčasný stav*. Vydavateľstvo Rady Európy.
- Nadácia Europeana. (2026a). Licenčný rámec Europeany. <https://pro.europeana.eu/page/europeana-licensing-framework>
- Nadácia Europeana. (2026b). Rámec pre publikovanie. <https://pro.europeana.eu/post/publishing-framework>

- Európska komisia. (2022). *Európska deklarácia o digitálnych právach a zásadách*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-principles>
- Európska komisia. (2026a). *Európske digitálne práva a zásady*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-principles>
- Európska komisia. (2026b). *Digitálna dekáda Európy*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/europes-digital-decade>
- Európska komisia. (2026c). *Európska digitálna identita*. https://commission.europa.eu/topics/digital-economy-and-society/european-digital-identity_en
- Európska komisia, Spoločné výskumné centrum. (2025). DigComp 3.0: Rámec digitálnych kompetencií pre občanov. https://joint-research-centre.ec.europa.eu/projects-and-activities/education-and-training/digital-transformation-education/digital-competence-framework-digcomp/digcomp-30_en
- Európsky parlament a Rada Európskej únie. (2016). Nariadenie (EÚ) 2016/679 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe týchto údajov. Úradný vestník Európskej únie, L 119, 1–88.
- Európsky parlament a Rada Európskej únie. (2018). Nariadenie (EÚ) 2018/1724, ktorým sa zriaďuje jednotný digitálny portál na poskytovanie prístupu k informáciám, postupom a službám pomoci a riešenia problémov. Úradný vestník Európskej únie, L 295, 1–38.
- Európsky parlament a Rada Európskej únie. (2022). Rozhodnutie (EÚ) 2022/2481, ktorým sa zriaďuje politický program „Digitálna dekáda 2030“. Úradný vestník Európskej únie, L 323, 4–26.
- Európsky parlament a Rada Európskej únie. (2024). Nariadenie (EÚ) 2024/1183, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (EÚ) č. 910/2014, pokiaľ ide o vytvorenie rámca pre európsku digitálnu identitu. Úradný vestník Európskej únie, L 2024/1183.
- Európsky parlament, Rada Európskej únie a Európska komisia. (2023). Európska deklarácia o digitálnych právach a zásadách pre digitálne desaťročie. Úradný vestník Európskej únie, C 23, 1–7.

- Jurišić, I., & Bogataj, D. (2024). Posilňovanie zapojenia starších dospelých do digitálnej verejnej správy: Prehľad literatúry a výskumný program. *IFAC-PapersOnLine*, 58(3), 256–261. <https://doi.org/10.1016/j.ifacol.2024.07.160>
- Lee-Geiller, S. (2024). Moderujúci vplyv digitálnej gramotnosti na vzťah medzi efektívnosťou e-vlády a dôverou vo vládu. *Journal of Policy Studies*, 39(4), 77–101. <https://doi.org/10.52372/jps.e672>
- Knižnica Kongresu. (27. marec 2014). Osobné digitálne archivovanie: Základy skenovania. The Signal. <https://blogs.loc.gov/thesignal/2014/03/personal-digital-archiving-the-basics-of-scanning/>
- Knižnica Kongresu. (bez dátumu-a). Usmernenia na uchovávanie pri digitalizácii knižničných materiálov. Citované 28. augusta 2026 z <https://www.loc.gov/preservation/care/scan.html>
- Knižnica Kongresu. (n.d.-b). Osobné digitálne archivovanie. Citované 28. augusta 2026 z <https://www.loc.gov/programs/digital-preservation/personal-digital-archiving/>
- McGrew, S. (2024). Výučba laterálneho čítania: Intervencie, ktoré pomáhajú ľuďom čítať ako overovatelia faktov. *Current Opinion in Psychology*, 55, 101737. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2023.101737>
- Miao, F., & Holmes, W. (2023). Usmernenia pre generatívnu umelú inteligencia vo vzdelávaní a výskume. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693>
- Moore, R. C., & Hancock, J. T. (2022). Intervencia zameraná na mediálnu gramotnosť v oblasti digitálnych médií u starších dospelých zvyšuje odolnosť voči falošným správam. *Scientific reports*, 12(1), 6008. <https://doi.org/10.1038/s41598-022-08437-0>
- Morte-Nadal, T., & Esteban-Navarro, M. Á. (2025). Odporúčania pre digitálnu inklúziu pri využívaní európskych digitálnych verejných služieb. *Humanities and Social Sciences Communications*, 12(1), 273. <https://doi.org/10.1057/s41599-025-04576-7>
- OECD. (2018). Prekonávanie digitálnej priepasti vo vidieckych oblastiach. Dokumenty OECD o digitálnej ekonomike, č. 265. Vydavateľstvo OECD. <https://doi.org/10.1787/852bd3b9-en>
- OECD. (2022). Usmernenia OECD pre procesy účasti občanov. OECD Public Governance Reviews. Vydavateľstvo OECD. <https://doi.org/10.1787/f765caf6-en>

Skot. (14. mája 2024).

Book_scanner_digitization_National_library_of_the_Czech_republic.jpg [Fotografia].

Wikimedia Commons.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Book_scanner_digitization_National_library_of_the_Czech_republic.jpg

Vuorikari, R., Kluzer, S., & Punie, Y. (2022). DigComp 2.2: Rámec digitálnych kompetencií pre občanov – s novými príkladmi vedomostí, zručností a postojov. Úrad pre publikácie Európskej únie. <https://doi.org/10.2760/115376>

World Wide Web Consortium. (2023). Usmernenia pre prístupnosť webového obsahu (WCAG) 2.2. <https://www.w3.org/TR/WCAG22/>